

Обставини справи

Справа стосувалася провадження, в ході якого адвокатську ліцензію заявника було анульовано. Заявник скаржився на порушення статті 6 Конвенції на тій підставі, що Апеляційний суд, зокрема суддя L., був упередженим, і що його справу було незаконно передано на розгляд розширеного складу суду.

30 січня 2014 року заявник отримав ліцензію на здійснення адвокатської діяльності в національних судах.

У 2014 і 2015 роках протягом приблизно десяти місяців він надсилав електронні листи кільком суддям і органам влади, критикуючи їх діяльність і просячи їх вжити заходів у зв'язку з відкритим проти нього кримінальним провадженням.

Один з указаних листів від 7 серпня 2014 року, який був адресований Голові Апеляційного суду, був пересланий до поліції суддею L., яка на той час виконувала обов'язки Голови Апеляційного суду за відсутності останнього, оскільки вона вважала, що в листі містилася погроза на адресу одного із суддів, який працював в Апеляційному Суді та брав участь у кримінальному провадженні проти заявника.

Через ці електронні листи Рада судових адвокатів за власною ініціативою вирішила перевірити, чи відповідає заявник вимогам, що застосовуються до судових адвокатів.

22 жовтня 2015 року Рада одноголосно вирішила анулювати ліцензію заявника, визнавши, що він явно не відповідає вимогам, що пред'являються до адвоката в суді.

19 грудня 2015 року заявник оскаржив рішення Ради до Апеляційного суду міста Гельсінкі.

29 серпня 2016 року Апеляційний Суд у складі колегії з трьох суддів розглянув справу заявника в усному засіданні та оголосив, що має намір ухвалити рішення протягом тридцяти днів.

23 листопада 2016 року суддя L., яка знову виконувала обов'язки Голови Апеляційного Суду у зв'язку з короткостроковою відсутністю останнього, вирішила, що справа має бути передана на розгляд розширеної колегії у складі з семи суддів. Це рішення було прийнято на підставі чинної на той час редакції статті 8с Закону «Про Апеляційні Суди», яка залишала право прийняття такого рішення за Головою відповідного Апеляційного суду. ЄСПЛ не був поінформований про причини, які спонукали суддю L. передати справу на розгляд розширеного складу суду, і, як видається, не було надано жодного документа з цього приводу.

Колегія у складі семи суддів працювала під головуванням судді L. Вона провела слухання 2 січня 2017 року. Заявник був викликаний на засідання, але не з'явився, тому колегія заслухала запис заяв, які він зробив під час слухання попереднім складом суду, яке відбулося 29 серпня 2016 року.

17 березня 2017 року Апеляційний суд п'ятьма голосами проти двох відхилив апеляційну скаргу заявника та залишив рішення Ради адвокатів без змін. Двоє

суддів, які склали меншість, також засідали у складі колегії з трьох суддів. Суддя L. голосувала разом з більшістю.

15 травня 2017 року заявник подав апеляцію до Верховного Суду. Він стверджував, що Апеляційний Суд допустив процесуальну помилку, і що його справу, після того, як вона вже була вирішена, було передано на розгляд колегії з семи суддів з метою, на думку заявника, змінити позитивний для нього результат справи на негативний. Також заявник стверджував, що суддя L. була упередженою.

8 серпня 2017 року Верховний Суд надав заявнику дозвіл на касаційне оскарження без будь-яких обмежень. Верховний Суд визнав законною передачу справи заявника на розширену колегію трьома голосами проти двох, рішення ж про анулювання ліцензії заявника на здійснення адвокатської діяльності він залишив у силі одноголосно.

Оцінка Суду

(i) Щодо передачі справи на розгляд розширеного складу Апеляційного суду

Почавши з розгляду питання про те, чи призвела передача справи на розгляд розширеного складу Апеляційного Суду до недоліків, які означали б, що провадження в цілому не відповідало вимогам справедливого судового розгляду у розумінні статті 6 Конвенції, ЄСПЛ підкреслив, що Верховний Суд провів детальний розгляд цього питання і визнав, що рішення про передачу справи саме по собі повністю відповідало національному процесуальному законодавству.

Суд зазначив, що критерії для передачі справи на розгляд розширеного складу були чітко викладені в Законі «Про Апеляційні Суди». Хоча національне законодавство з цього питання надавало дискреційні повноваження голові Апеляційного Суду, воно також обмежувало ці повноваження у випадках, коли відбувалися або мали відбутися усні слухання. У таких ситуаціях потрібні були особливі підстави для передачі.

Що стосується того факту, що рішення про передачу справи було прийнято після того, як колегія у складі трьох суддів провела нараду, хоча вона й не ухвалила жодного рішення, яке було б оприлюднено, ЄСПЛ погодився з міркуваннями Верховного Суду про те, що підставою такої передачі був далекосяжний характер і значна важливість розв'язання спору, щодо предмету якого не існувало попередньої судової практики, а також потенційна можливість скасування колегією з трьох суддів Апеляційного Суду одноголосного рішення Ради адвокатів.

Крім того, Суд зазначив, що передача справи до розширеного складу суду не призвела до втрати заявником можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Він був викликаний і міг бути присутнім на новому слуханні особисто, але вирішив цього не робити, і не було надано жодних доказів, які б вказували на те, що йому не було надано всіх можливостей для представлення своєї справи перед розширеним складом суду.

Суд також зазначив, що були дотримані й інші процесуальні гарантії, встановлені національним законодавством. По-перше, було дотримано положення

Закону «Про Апеляційні Суди» щодо складу розширеної колегії. По-друге, суддя, уповноважена вирішувати питання про передачу справи, а саме суддя L., не входила до складу колегії з трьох суддів і не брала участі в жодних попередніх обговореннях; навпаки, всі судді складу, який раніше розглядав справу, були членами розширеного складу, як це чітко передбачав закон. По-третє, з національного провадження вбачалося, що на рішення про передачу справи можна посилалися як на процесуальну помилку при оскарженні до Верховного Суду остаточного рішення, ухваленого Апеляційним Судом, що заявник і зробив. У зв'язку з цим Верховний Суд задовольнив клопотання заявника про надання дозволу на касаційне оскарження та провів ретельну перевірку розгляду справи в Апеляційному Суді.

Зрештою, ЄСПЛ підкреслив, що Верховний Суд мав повну юрисдикцію розглядати по суті питання про анулювання ліцензії заявника, оскільки він надав заявнику дозвіл на оскарження без будь-яких обмежень. Те, що Верховний Суд повторно розглянув справу лише на підставі наявних документів (взявши до уваги також заяву судді L. щодо причин передачі справи на розгляд розширеної колегії), пояснюється тільки процесуальним вибором заявника, який сам вирішив обмежити обсяг перегляду справи Верховним Судом, не вимагаючи проведення усного слухання або повернення справи до суду нижчої інстанції для збору нових доказів або іншої оцінки суті справи.

ЄСПЛ повторив, що вищий або найвищий суд може, за певних обставин, виправити недоліки, допущені в провадженні попередніми інстанціями. За обставин цієї справи Верховний Суд, який мав повноваження скасовувати рішення Апеляційного Суду на підставі того, що воно не було неупередженим і справедливим, а також здійснювати новий розгляд справи по суті самостійно або шляхом передачі справи до суду нижчої інстанції, безперечно, складався з суддів, чия неупередженість не піддавалася сумніву, а провадження на жодній стадії не критикувалося як несправедливе. Отже, навіть якщо припустити, що в апеляційному провадженні були недоліки, Верховний Суд виправив ці недоліки, незважаючи на те, що він відхилив аргументи заявника з цього приводу.

ЄСПЛ був переконаний, що передача справи з колегії у складі трьох суддів до розширеного складу колегії узгоджувалася з відповідними критеріями його усталеної прецедентної практики (див. рішення у справах *Iwańczuk v. Poland* (ухв.) та *DMD GROUP, a.s. v. Slovakia*) і сама по собі не призвела до того, що судовий розгляд справи заявника став несправедливим у розумінні статті 6 Конвенції.

(ii) Щодо тверджень заявника про упередженість

Щодо питання про те, чи підпадало провадження під критерій об'єктивної неупередженості, Суд зазначив, що ця справа мала певні особливості: (i) вона стосувалася адвоката, чия ліцензія на здійснення адвокатської діяльності в судах розглядалася, принаймні частково, у зв'язку з численними електронними листами, в яких він висловлював недовіру різним органам влади, включаючи самі суди; (ii) як видається, якби суддя L., як в. о. голови суду, не передала справу на розгляд розширеного складу суду, рішення колегії у складі трьох суддів було б винесено на

користь заявника, і це стало очевидним для нього, коли він отримав рішення розширеного складу, оскільки двоє суддів, які становили меншість, також засідали у складі первісної колегії з трьох суддів; та (iii) у 2014 році виконуючи обов'язки Голови суду, суддя L. переслала до поліції електронний лист заявника, оскільки вважала, що він містив погрози на адресу судді Апеляційного суду, який брав участь у кримінальному провадженні проти заявника.

Суд вважав, що ці особливості були суттєвими і могли вплинути на сприйняття заявником справедливості судового розгляду. Однак ЄСПЛ також вважав важливим, що передача справи на розгляд розширеного складу відбулася відповідно до чіткого положення Закону «Про Апеляційні Суди». На підставі детального роз'яснення Верховного суду щодо того, як слід тлумачити критерії цього положення і як вони були дотримані у справі заявника, ЄСПЛ не знайшов жодних підстав для сумнівів у тому, що умови для передачі справи були об'єктивно дотримані і що було надано правдоподібне пояснення застосованих процедур.

Суд не виключав того, що оскільки не було ухвалено формального мотивованого рішення про передачу справи розширеному складу колегії і заявнику не було надано інших пояснень, в останнього могло скластися уявлення про те, що провадження не здійснювалося у звичайному порядку. Тим не менш, загальне законодавство, що встановлювало критерії для такої передачі, було повністю доступне заявнику, який сам був адвокатом. Крім того, у своїй заяві до Верховного Суду суддя L. детально обґрунтувала чому вона, як в. о. Голови суду, вирішила передати справу, і наведені нею причини були ретельно вивчені Верховним Судом.

Фактом залишається те, що суддя L., як в.о. Голови Апеляційного Суду, прийняла рішення, яке, як пізніше з'ясувалося, мало наслідком те, що рішення колегії у складі трьох суддів, яке було б на користь заявника, не було ухвалено; натомість рішення, несприятливе для заявника, було ухвалено під головуванням судді L. розширеним складом суду більшістю голосів. ЄСПЛ не знайшов підстав вважати, що з боку судді L. мала місце особиста упередженість у зв'язку з електронним листом, пересланим нею у 2014 році, або що її рішення про передачу справи в якості в. о. Голови суду саме по собі є доказом такої упередженості. Однак Суд не міг виключити, що заявник мав підстави підозрювати, що суддя L. скористалася можливістю, наданою їй виконанням обов'язків Голови суду за відсутності останнього, для використання процесуального інструменту, метою якого було надання повноважень для прийняття важливих рішень, з метою отримання результату на шкоду заявнику, який був би для неї бажаний з інших причин, і що заявник розглядав ці обставини з огляду на її поведінку з електронним листом у 2014 році.

У зв'язку з цим ЄСПЛ взяв до уваги зауваження Верховного Суду про те, що той факт, що провадження у колегії з трьох суддів мало завершитися ухваленням рішення «2 до 1» зі складного питання, яке вимагало збалансування конкуруючих основоположних прав, сам по собі був аргументом на користь розгляду справи розширеним складом суду, оскільки метою передачі справи на новий розгляд було ухвалення рішення, яке мало б необхідний авторитет. У світлі цього міркування

загальний час прийняття рішення про передачу на розгляд розширеного складу суду справи заявника видається виправданим. Саме під час короткочасного заміщення голови суду суддя, яка виконувала його обов'язки, мала право як ухвалити рішення про передачу справи до розширеного складу, так і засідати у цьому складі, що впливало із загальних процесуальних процедур, викладених у частині 3 статті 8с Закону «Про Апеляційні суди». Верховний Суд дійшов висновку, що не було жодних підстав сумніватися в тому, що передача справи була об'єктивно обґрунтованою. ЄСПЛ не вбачав підстав для переоцінки цього висновку. За відсутності будь-яких інших питань серед порушених заявником, які б створювали конкретне враження про можливу упередженість, Суд, однак, не вважав, що цей факт сам по собі міг би позбавити провадження справедливості. У зв'язку з цим ЄСПЛ повторив, що Верховний Суд мав повну юрисдикцію та повторно розглянув усі відповідні питання і не виявив жодних недоліків в апеляційному провадженні.

У підсумку Суд зазначив, що розглядаючи справу в цілому і надаючи особливого значення її особливостям, згаданим вище, які, як Суд розумів, дійсно викликали питання у заявника (див., щодо аналогічного підходу, рішення у справі *Academy Trading Ltd and Others v. Greece*), він, тим не менш, виснував, що провадження забезпечило достатні гарантії, щоб виключити будь-які законні сумніви щодо неупередженості Апеляційного Суду.

З наведених вище міркувань було констатовано, що порушення статті 6 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалено Палатою 9 листопада 2023 року й набуло статусу остаточного 9 лютого 2024 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.